

Rezumat

al tezei de abilitare *Limbaajul sub aspect diacronic*

întocmit de conf. univ. dr. FAZAKAS Emese Eva

Teza de abilitare, intitulată *Limbaajul sub aspect diacronic*, cuprinde două capitole mari: în primul capitol, sunt descrise preocupările în cercetare și rezultatele activității științifice, legătura dintre cercetare și activitatea didactică, iar, în al doilea capitol, sunt prezentate planurile și ideile privind evoluția carierei profesionale, științifice și academice.

În 1997, am devenit cadru didactic la Facultatea de Litere din cadrul Universității Babeș-Bolyai, asumând activități didactice de predare în calitate de cadru didactic asociat (1997–1998), asistent universitar (1998–2003), lector universitar (2003–2008) și conferențiar universitar (2008– până în prezent). Am obținut titlul de doctor în domeniul *Filologie* în anul 2005.

În primul capitol, intitulat *Activitate științifică, cercetare și educație: între vechiul limbaj și limba maghiară ca limbă străină*, sunt prezentate realizările științifice în strânsă legătură cu activitatea didactică, întrucât consider că un cadru didactic poate să transmită cunoștințele sale și să trezească interesele studenților în cel mai eficient mod prin predarea disciplinelor de care se leagă interesul său științific. Astfel, în primele subcapitole, prezint cercetările legate de diferitele discipline de studiu și activitățile de predare asociate acestora. Fiecare subcapitol cuprinde o introducere generală succintă a subdomeniului dat al cărei scop este să arate modul în care activitatea mea științifică se leagă și de rezultatele, paradigmele și metodele disciplinei respective. În cadrul fiecărui subcapitol, chiar dacă separ studiile din perioada anterioară susținerii tezei de doctorat de cele de după obținerea titlului de doctor, totuși, consider necesar să mă refer și la perioada de dinainte de 2005 pentru a evidenția parcursul intelectual și profesional, cum am ajuns la rezultatele obținute, la ideile actuale și la proiectele vizate. Activitatea științifică nu este discutată de fiecare dată în ordine cronologică: am ales gruparea tematică, pentru că astfel se poate vedea mai bine cum m-am dezvoltat în calitate de cercetător, ce anume a influențat angajamentul meu față de o temă sau alta, și ce progrese am făcut.

Recenziile la lucrările mele și citările sunt prezentate în note de subsol, separându-se astfel de textul principal, dar putând fi consultate cu ușurință. Aceste referințe nu figurează în lista bibliografică de la sfârșitul tezei.

În primul subcapitol (*1. Istoria limbajului: de la prefixele verbale la schimbarea codului lingvistic*), trec în revistă statutul lingvisticii diacronice în cercetarea contemporană (maghiară), subliniind caracterul interdisciplinar al acesteia și conturând tendințele care o caracterizează. Cercetarea personală este prezentată în două subsecțiuni fundamentale: *1.1. Analiza relațiilor spațiale* și *1.2. Limbaj în diacronie: câmp semantic, vocabular (de specialitate), tabu, bilingvism și procesul de denumire*.

Expunerea consacrată analizei elementelor prin care vorbitorii limbii maghiare exprimă relațiile spațiale se împarte în subsecțiuni mai mici: studiile elaborate în perioada de dinaintea finalizării tezei de doctorat, prezentarea tezei și rezultatele de după obținerea titlului de doctor. Aceste cercetări sunt strâns legate tematic, în principal prin faptul că studiile au ca obiect analiza prefixelor verbale și, implicit, verbele prefixate ale limbii maghiare. La începutul perioadei de pregătirii tezei de doctorat, am selectat trei prefixe verbale legate semantic prin conținutul lor (*fel* ‘în sus’, *le* ‘în jos’ și *alá* ‘în jos, sub’) spre a fi analizate în diacronie. Deși prefixele verbale au fost și sunt în centrul atenției multor lingviști, deși putem consulta numeroase studii și monografii dedicate acestora, totuși, aceste cercetări nu au putut oferi întotdeauna sau au oferit doar un răspuns parțial la întrebările mele. M-au interesat, în primul rând, condițiile care determină folosirea și atașarea prefixelor la verbe, cauza schimbării prefixelor unor verbe, în timp ce înțelesul lor inițial se păstrează. Datele lingvistice au fost culese din dicționare istorice (*Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania – Erdélyi magyar szótörténeti tár /SzT./*; *Dicționarul istoric al limbii maghiare – Nyelvtörténeti szótár /NySz./*) și texte vechi (*Scrisorile medievale până în 1541 – Középkori leveleink 1541-ig* /ed. Hegedűs Attila și Papp Lajos/; codicele scrise în sec. XV–XVI). Una dintre noutățile cercetării o prezintă opțiunea metodologică: pentru analiză, am ales cadrul teoretic al lingvisticii cognitive. Astfel, sunt primul lingvist care a investigat materialul lexical istoric/diacronic maghiar prin metodele oferite de lingvistica cognitivă. Am operat cu baza teoretică și metodologică a Școlii Cognitive din Cluj, care – ca și alte centre de cercetare – studiază limbajul în strânsă legătură cu cunoașterea, cogniția, dar, în cadrul căreia, „ne-am construit concluziile teoretice mult mai organic pe fundalul biologic și într-un mod implicit pe cel evolutiv (...), deci pe o bază care determină structura lingvistică” (Szilágyi 2002).

Astfel, și terminologia folosită în teza de doctorat este determinată de teoria acestei școli, care diferă parțial de cea folosită în literatura internațională.

În studiile mele inițiale (vezi 1.1.1.), am scris despre aplicarea cadrului teoretic al lingvisticii cognitive în analiza datelor lingvistice istorice (2003a), despre schimbările survenite în folosirea verbelor prefixate documentate în limbajul contemporan (2001b,

2007b), despre uzul unor verbe prefixate prin analize sincronice și diacronice (2003b, 2005a), dar și despre unele aspecte care, până la finalizarea tezei de doctorat nu și-au dovedit relevanța: locul acestor lexeme în sistemul părților de vorbire, respectiv, posibilitatea de a primi sufixe (2001a, 2002a).

În teza de doctorat (*Sistemul prefixelor verbale în sec. XV–XVIII și în limba maghiară contemporană. Analiza cognitivă și diacronică a prefixelor verbale fel 'în sus', le 'în jos' și alá 'sub'*; vezi 1.1.2.), am prezentat cele trei prefixe verbale în paralel, grupându-le după diferitele criterii care determină folosirea lor, pentru a evidenția schimbările survenite în marcarea relațiilor analizate. Pe lângă faptul că am aplicat pentru prima oară cadrul teoretic al lingvisticii cognitive asupra unui material lexical istoric maghiar, ca rezultat obținut menționa și clarificarea conceptului de *dimensiune verticală*, adică necesitatea deosebirii direcției primare ÎN SUS–ÎN JOS, de relația SUS–JOS, care se prezintă ca un derivat al relației PESTE–SUB. Aceasta, cu scopul de a vedea cât mai clar ce a fost și ce este important pentru vorbitori atunci când denumesc unele relații, deoarece „folosirea prefixelor verbale este de fapt determinată de direcția sau relația percepută, iar schimbările în utilizarea prefixelor verbale se bazează pe o rearanjare a condițiilor de percepere a relațiilor” (2007a: 262). Mai mult, analizând mișcările concrete exprimate prin verbe prefixate, am reușit să disting două lexeme *alá* care se comportă diferit în diacronie: primul denumește, inițial, o mișcare în jos pe axa verticală, deci, se leagă de direcția primară fiind folosit ca sinonim al prefixului *le 'în jos'*, și ale cărui funcții sunt treptat preluate de acest *le* (vezi *alámegy – lemegy* ‘coboară’); cel de al doilea se leagă de relația derivată, iar direcția mișcării nu este relevantă din punctul de vedere al percepției, așadar nu joacă niciun rol în folosirea acestui lexem, ci *alá* ‘sub’ ne indică, în cele mai multe cazuri, rezultatul mișcării, fiind astăzi elementul prototipic al relației *ALATT* ‘sub’ (vezi *alátámaszt* ‘a sprijini’, *aláaknáz* ‘a submina’).

Dintre datele analizate s-au evidențiat acele verbe care s-au folosit și/sau se folosesc cu prefixe verbale diferite pentru a se referi la mișcări similare (de ex., *ledől – feldől* ‘a se răsturna’, *lecsuk – becsuk* ‘a închide’, *felnyit – kinyit* ‘a deschide’). În teza de doctorat, nu am putut explica pe deplin cauza folosirii „paralele” a acestor verbe, deoarece ar fi trebuit să analizez și alte relații neincluse în cercetarea propusă și asumată.

În cazul expresiilor figurative, am delimitat două grupuri majore: sensurile valorice legate de dimensiunile spațiale (numite în literatura internațională și *metafore spațiale*) și conceptualizarea metaforică a noțiunilor abstracte (numite și *metafore structurale, ontologice*). Cea mai mare schimbare, de-a lungul istoriei limbii maghiare s-a dovedit a fi în

primul grup: cu timpul, unele sensuri valorice s-au reorganizat, adică expresiile legate de unele dimensiuni în trecut sunt exprimate prin indicatorii altor dimensiuni spațiale în prezent.

Aceste rezultate m-au îndemnat să nu abandonez aria cercetată, ci să caut să aflu răspunsuri la întrebările ivite.

În perioada următoare (vezi 1.1.3.), am cules și am analizat date lingvistice suplimentare folosind metode și criterii similare celor din teza de doctorat. În primul rând, scopul meu a fost să am o privire de ansamblu asupra sistemului în schimbare. Astfel, am remarcat suprapunerea sau apropierea, chiar și schimbarea codării, a marcării unor relații, folosirea cvasisinonimică a prefixelor verbale, fapt care se datorează, de obicei, diferitelor perspective de a vedea, de a percepe o mișcare, o relație, întrucât aceste fenomene depind și de scopul comunicării. În acest sens, am început să analizez relațiile în perechi sau individual: *ÁT* ‘peste, prin’, *KERESZTÜL* ‘prin’, *KÖRÜL* ‘împrejur’, *EGYBE* ‘în-, îm-, împreună’, *ÖSSZE* ‘în-, îm-, laolaltă’, *SZÉT* ‘dez-, depărtat’, *BENN* ‘în, interior’, *KINN* ‘afară, exterior’ (l. 2007c, 2010a, 2011a, 2012a, 2013a, 2014a, 2014b, 2015a). În vederea efectuării cercetării propuse asupra prefixelor verbale și a relațiilor lingvistice exprimate de acestea, am beneficiat de granturi din partea Academiei Maghiare de Științe și, după mai mulți ani de cercetare, am reușit să public rezultatele obținute într-o carte (*A magyar igekötőrendszer változása a 15. századtól napjainkig hét térvizony szemantikai strukturájának alapján* [Schimbarea sistemului prefixelor verbale maghiare între sec. XV–XX pe baza structurii semantice a șapte dimensiuni spațiale]; 2015b). În această publicație am descris structurile semantice a șapte dimensiuni spațiale, corelațiile dintre ele și schimbările survenite în timp prin analiza verbelor asociate cu următoarele prefixe verbale: *be* ‘în’, *bele* ‘în’, *ki* ‘(spre) afară’, *el* (denotă, în primul rând, îndepărtarea de ceva), *egybe* ‘în-, îm-, împreună’, *meg* (are mai ales rolul de a schimba aspectul verbului, dar denotă și apropierea de ceva), *össze* ‘în-, îm-, laolaltă’, *szét* ‘dez-, depărtat’, *keresztül* ‘prin’, *át* ‘peste, prin’, *körül* ‘împrejur’, *rá* ‘pe’ și *vissza* ‘înapoi, re-’. Analizând verbele prefixate ce denotă mișcări concrete și distribuția funcțiilor prefixelor verbale, am reușit să arăt cauza utilizării paralele, etapele dispariției anumitor funcții și preluarea acestora de către alte prefixe. Am putut, în acest fel, demonstra cum s-a schimbat codarea prototipică a unor relații lingvistice, ce anume se prezintă a fi important vorbitorului în percepția și codarea unei relații (de ex., schema DRUM /path/; direcția mișcării; caracteristicile drumului; caracteristicile substanțelor, ale elementelor principale ale relațiilor: ale elementului stabil și ale celui mobil /care corespund, în parte, termenilor *landmark* și *trajectory*/), și mai ales, care sunt motivele schimbării sistemului prefixelor verbale maghiare. Totodată, am putut evidenția și acele schimbări care au avut loc în conceptualizarea

metaforică a noțiunilor abstracte și în structura expresiilor legate de sensurile valorice. În cadrul analizei expresiilor figurative, am putut constata – la fel ca în teza de doctorat – că schimbarea cea mai mare a survenit în sistemul sensurilor valorice legate de dimensiunea spațială.

În prima parte a celei de-a doua secțiuni (*1.2. Limbaj în diacronie: câmp semantic, vocabular (de specialitate), tabu, bilingvism și procesul de denumire*), am prezentat câteva aspecte ale cercetării diacronice maghiare, și anume semantică diacronică, respectiv, limbaj și vocabular în diacronie, deoarece studiile mele, pe de o parte, se prezintă ca o continuare a teoriilor lingviștilor maghiari clujeni, iar, pe de altă parte, se încadrează în tendințele cercetării contemporane a istoriei limbii maghiare. Scopul mai multor studii semantice și de vocabular (2015c, 2015d, 2015e, 2017a, 2019b) este de a evidenția modificările semantice și de uz ale unor cuvinte, expresii legate de anumite subiecte: de ex., muzică, arta culinară, scriere. Datele lingvistice analizate au fost culese preponderent din *Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania*, însă, în cele mai multe cazuri, am folosit și alte surse relevante. Cu toate acestea, în articolul 2019b materialul acestui dicționar a fost utilizat ca element de comparație, în condițiile în care textul principal studiat a fost o carte de bucate publicată la Cluj la sfârșitul secolului al XVII-lea. Regândind motivele unor schimbări semantice, am interpretat ca un fel de iconicitate (2015f) fenomenul numit *asemănare fonemică* de către Hadrovics (1992) și am inclus în studiu nu numai exemple din limba veche și din argoul contemporan maghiar, ci și din alte limbi, cum ar fi engleza, olandeza, franceza și româna. În concluzie, am putut arăta că, în ciuda faptului că acest fenomen este determinat de multe ori de legătura semantică a celor două cuvinte, totuși, contrar celor citite în literatura de specialitate, schimbarea poate surveni și atunci când nu există similarități conceptuale.

Percepția culorilor poate varia de la o persoană la alta, deoarece denumirile acestora intră în categoria adjectivelor cu grade de comparație (de ex., *kékebb* ‘mai albastru’, *zöldebb* ‘mai verde’). Analizând denumirile culorilor și nuanțelor în limba maghiară veche (2020a, 2020b, 2021a), curiozitatea mea a fost provocată mai ales de dorința de a descoperi ce expresii, cuvinte s-au folosit pentru a numi nuanțele în așa fel încât toți membrii comunității lingvistice să le interpreteze în același mod. În acest sens, am constatat că, atunci când este necesar să denumim cât mai precis o nuanță, folosim sintagme complexe, chiar pleonastice (de ex., *vadgalambszín szürke* ‘culoarea gri de porumbel sălbatic’). Scopul analizei datelor culese din *Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania* a fost, pe de o parte, descoperirea cauzelor și procedurilor denumirii acestor nuanțe și, pe de altă parte, a motivelor schimbării anumitor sensuri. Pentru a afla răspunsul la întrebările formulate inițial, am recurs

nu numai la rezultatele semanticii diacronice, ci și la cele oferite de semantica cognitivă. Pe lângă acestea, am identificat și fenomene care sugerează interferențe lingvistice datorate bi- sau multilingvismului ariei geografice cercetate. Deoarece intenția mea a fost de a afla dacă un cuvânt, o expresie se folosea deja în limba sursă pentru a denumi o culoare, o nuanță sau dacă numai vorbitorii maghiari au început să-l sau să o întrebuințeze în acest sens, pentru relevanța rezultatelor cercetării, de mai multe ori, am fost nevoită să includ în analiză și informații legate de cultura, societatea și chiar de economia vremii respective.

Schimbările survenite în limbaj depind atât de schimbările în atitudinea unor comunități, cât și de schimbările normelor colective. De aceea, de multe ori nu ne putem baza pe competențele și cunoștințele noastre lingvistice, ci fenomenele trebuie studiate în contextul epocii vizate. Analizând folosirea expresiilor latine *salva venia* și *salvum sit* în textele maghiare ale secolelor XVII–XIX, am putut constata că aceste expresii apar lângă denumirile unor animale, acțiuni, fapte, obiecte, eventual profesii, față de care atitudinea noastră s-a schimbat de-a lungul timpului (2014c). Așa cum pe baza cunoștințelor și competențelor noastre lingvistice actuale nu putem întotdeauna să formulăm concluzii adecvate asupra fenomenelor detectate în textele vechi, nu putem folosi întotdeauna nici criteriile sau taxonomia impuse de alți cercetători (vezi taxonomia regândită în 2014c). Un exemplu, în acest sens, ar fi studiul limbajelor de specialitate. Limbajele de specialitate sunt, de obicei, definite prin compararea lor cu limbajul comun sau cu cel standard, însă în secolele în care nu putem vorbi de o limbă standard, trebuie să recurgem la analiza altor tipuri de texte ca să putem vorbi despre un limbaj de specialitate în formare. Analizând legile maghiare tipărite din sec. XVI–XVII (2019a), am abordat, în diferite studii, începuturile limbajului juridic maghiar și bilingvismul latin-maghiar prezent în textele vizate.

Pe lângă aceste teme, lucrând cu textele *Dicționarului istoric al lexicului maghiar din Transilvania*, mi-a stârnit interesul și prezența, în depozițiile secolelor XVI–XIX, a fenomenului de *interferență lingvistică* datorată bilingvismului maghiar-român (2015g, 2016a). În primul rând, am vrut să văd cum se prezintă acest fenomen în mărturiile depuse în limba maghiară de către vorbitorii români, altfel spus, cum se manifestă interferențele limbii materne în texte formulate într-o altă limbă. Cea mai mare dificultate s-a dovedit a fi alegerea textelor studiate: în primul rând, a trebuit să selectez numai acele texte care au fost formulate de vorbitori a căror limbă maternă era limba română; în al doilea rând, relevanța trebuia obținută numai din analiza acelor cuvinte, expresii, unități frazeologice care – pe baza cercetărilor anterioare – nu au fost folosite niciodată de către vorbitorii maghiari, sau, dacă da, acelea să nu fie variantele fonetice întrebuințate de aceștia și adaptate sistemului fonemic

maghiar, ci să fie variante ale dialectelor românești (v. *kláka* ‘clacă’, *szkutár* ‘scutar’ vs *kaláka*, *eszkotár* ~ *iszkotár* ~ *oszkotár* etc.). În vederea explicării cât mai precise a fenomenelor și a alegerii potrivite ale datelor, și pentru aceste articole am studiat circumstanțele istorice, sociale și culturale ale vremii.

Materialele lingvistice folosite în studiile contemporane provin de cele mai multe ori dintr-unul sau mai multe corpusuri de texte prezente în diverse baze de date, din dicționare sau culegeri de texte tipărite. Fiind unul dintre redactorii *Dicționarului istoric al lexicului maghiar din Transilvania* și având la îndemână cel mai amplu dicționar istoric al limbii maghiare, aproape întotdeauna am ales datele din acest dicționar. Deoarece se întâmplă ca printre datele unor culegeri de texte, dicționare, baze de date să se strecoare și greșeli, atunci când avem dubii asupra corectitudinii datelor, trebuie să consultăm sursa. Procedând astfel, am arătat eroarea strecurată într-unul dintre materiale și, corectând-o, am putut determina, de exemplu, motivul numirii unui animal în analiza numelor proprii date cailor și câinilor în sec. XVI–XIX (2019c). Tot în perioada redactării acestui studiu, cunoscând și circumstanțele istorice și sociale, am putut reinterpretă una dintre explicațiile reperate în literatura de specialitate.

În concluzie, și în cazul analizei realizate pe marginea datelor istorice, trebuie să se procedeze cu mare atenție și printr-o raportare continuă la mai multe aspecte: deseori trebuie folosite nu numai date lingvistice, ci și rezultatele altor discipline; nu întotdeauna putem să ne bazăm doar pe competențele noastre lingvistice, ci fenomenele trebuie studiate mai ales în contextul epocii vizate; materialul lexical publicat de-a lungul timpului trebuie verificat și taxonomia poate necesita schimbări în funcție de datele culese, rezultatele anterioare putând fi completate sau, uneori, puse la îndoială, ori chiar reinterpretate.

În ultima parte a acestui subcapitol (*1.3. Istoria limbii în educație*), m-am aplecat asupra celor trei manuale universitare care facilitează studierea lingvisticii diacronice și a istoriei limbii maghiare și care sunt adaptate și numărului de ore cuprinse în curriculum (2007f, 2008, 2017b). Toate manualele sunt concepute în așa fel încât studenții să le poată folosi cu ușurință: fiecare capitol și subcapitol sunt precedate de cuvinte-cheie, iar la finalul lor se găsesc teme, subiecte de cercetare și o bibliografie care să-i ajute să se orienteze, să înțeleagă și să regândească fenomenele prezentate. Tot aici am prezentat – ca un rezultat al colaborării cu studenții – lucrările de licență și disertațiile de masterat scrise în domeniul lingvisticii diacronice.

Următorul subcapitol (2. *Lexicografie: de la dicționarele bilingve (de specialitate) și un dicționar de sinonime și antonime la cel mai bogat dicționar istoric*) conține prezentarea lucrărilor lexicografice: acele dicționare la care am contribuit ca redactor sau/și redactor-șef și studiile despre elaborarea și problemele redactării dicționarelor. Ca și cercetător novice, am fost deja implicat în redactarea a trei tipuri de dicționare. La Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” al filialei Academiei Române din Cluj (unde am activat în calitate de cercetător între 1995 și 1998), prin rescrierea, actualizarea și corectarea dicționarului maghiar-român, am început să învăț procesul de redactare a unui dicționar bilingv. Totodată, în toamna anului 1995, am fost cooptată în echipa editorială a celui mai bogat și complex dicționar istoric maghiar: *Erdélyi magyar szótörténeti tár* (Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania), iar, din 1996, m-am alăturat unei echipe editoriale din Ungaria lucrând la un dicționar de sinonime și antonime (*Magyar szókincstár. Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára*). În prima parte a acestui subcapitol (2.1. *Magyar szókincstár* [Tezaurul Limbii Maghiare]), sunt prezentate etapele de redactare a dicționarului de sinonime și antonime, contribuția mea ca unic redactor din afara Ungariei. În a doua subsecțiune (2.2. *Dicționare de specialitate*), sunt enumerate și prezentate acele dicționare de specialitate bilingve la care am lucrat între 2000 și 2015 (2000a, 2002b, 2005c, 2008b, 2009a, 2015h). Scopul primordial al acestor dicționare este de a apropia limbajele de specialitate (din domeniul administrației, economiei și educației) folosite de comunitatea maghiară din România și Ungaria, un pas spre unificarea terminologiei. În subsecțiunea următoare (2.3. *Despre redactarea dicționarelor de specialitate*), descriu două articole. Subiectul ambelor articole este același: experiența acumulată în procesul redactării dicționarelor enumerate în subsecțiunea 2.2. În primul articol (2013b), am accentuat acele aspecte care ar putea fi interesante și importante pentru cititorii români (importanța învățării limbajului de specialitate în limba maternă; îndepărtarea limbajelor de specialitate folosite de către comunitatea maghiară din Transilvania de standardele din Ungaria în ultimii o sută de ani; problemele, dificultățile ivite în urma acestui proces care au avut un efect și asupra elaborării dicționarelor bilingve). În cel de al doilea articol (2017c), pe lângă problemele generale ale redactării dicționarelor, am subliniat dificultățile întâmpinate în elaborarea dicționarelor bilingve și multilingve destinate mai ales comunităților minoritare și am arătat erorile, greșelile de redactare detectate în lucrările lexicografice din ultimii 30 de ani.

Următoarea subsecțiune (2.4. *Az Erdélyi magyar szótörténeti tár* [Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania]) cuprinde o prezentare generală a dicționarului, pe de o parte, cu scopul de a evidenția complexitatea și bogăția lui, posibilitățile nenumărate ale

utilizării acestuia, iar, pe de altă parte, cu finalitatea de a aduce în prim-plan efortul intelectual, munca enormă depusă în redactarea a nouă volume de foștii mei profesori, colegi redactori înainte de a mă alătura și eu acestei echipe. La redactarea volumului al X-lea am contribuit cu 170 de pagini (din cele 1094), iar la cel de al 11-lea, cu 230 de pagini (din 1066). În perioada elaborării volumului al XII-lea, pe lângă contribuția mea la redactarea unor cuvinte-titlu (cu 240 de pagini din 1010), împreună cu profesorul JÁNOS ZSEMLYEI l-am ajutat în munca de redactor-șef pe d. profesor FERENC KÓSA. Am fost redactorul-șef al ultimelor două volume: am coordonat lucrările, am revăzut redactările colegilor și am făcut modificări acolo unde era necesar. Pe lângă aceste sarcini, am contribuit la redactarea volumului al XIII-lea cu 520 de pagini (din 1210) și la cel de al 14-lea cu 373 de pagini (din 798). Pentru contribuția mea la redactarea și finalizarea dicționarului, am primit mai multe premii atât individuale, cât și colective împreună cu colegii redactori (vezi și subcapitolul 7).

Primul studiu (2007d) descris în subsecțiunea 2.5. (*Studii despre redactarea Dicționarului istoric al lexicului maghiar din Transilvania*) este o prezentare generală a dicționarului și a procesului de redactare, iar al doilea studiu (2016b) se concentrează asupra unui singur aspect: diversele tipuri ale cuvintelor-titlu și dificultățile cu care s-au confruntat redactorii. De asemenea, la sfârșitul articolului, am subliniat importanța elaborării unui indice. Despre lucrările deja începute în vederea scrierii acestui indice și despre sarcinile necesare finalizării lui discut în subcapitolul 1.1. al capitolului al II-lea. Deși consider implicarea, redactarea și contribuția mea la finalizarea acestui dicționar drept cea mai importantă, descrierea lucrărilor s-a făcut doar la sfârșitul subcapitolului, deoarece elaborarea indicelui este unul dintre proiectele perioadei următoare.

Niciodată nu am predat lexicografie, însă întotdeauna mi-am îndemnat studenții să folosească dicționarele și în munca lor de cercetare, atât dicționarele noi, cât și cele vechi, mai ales atunci când analizează texte, date lingvistice vechi. De asemenea, am ținut o prelegere despre elaborarea dicționarelor în cadrul Cercului Studențesc „Márton Gyula” (vezi subcapitolul 5, subsecțiunea 5.1.).

Al treilea subcapitol (3. *Istoria lingvisticii: lingviști transilvăneni și un matematician*) cuprinde, de asemenea, o introducere generală, după care studiile sunt prezentate în două subsecțiuni: 3.1. *Studii publicate înaintea obținerii titlului de doctor: de la un dicționar multilingv la polimatul Brassai* și 3.2. *Studii publicate după obținerea titlului de doctor: de la matematicianul geniu la scurta istorie a lexicografiei maghiare*). Încercările mele inițiale (1998a, 2001c, 2004, 2005e) sunt versiuni scrise ale prezentărilor pregătite pentru conferințe

în care m-am concentrat asupra unui aspect aparte al operei sau al operelor erudiților vizați: Faustus Verancsics, János Apáczai Csere și Sámuel Brassai. Apoi, atenția mea s-a îndreptat către János Bolyai, matematicianul creator al geometriei neeuclidiene. Studiindu-i manuscrisul cu tematică lingvistică aflat în colecțiile Bibliotecii „Teleki–Bolyai” din Târgu-Mureș, am putut prezenta ideile sale asupra limbii maghiare, idei influențate, pe de o parte, de gândirea logico-matematică, iar, pe de altă parte, de teoriile lingvistice ale secolului al XIX-lea (2007c, 2012). Celelalte studii legate de istoria lingvisticii dezvoltă următoarele teme: rezultatele savanților (lingviști) transilvăneni ai epocilor vechi (2012b), cercetările lingvistice transilvănene din ultima sută de ani (2011b), paradigmele lingvisticii diacronice maghiare la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI (2014d), începuturile lexicografiei maghiare (2021b). Subcapitolul cuprinde, la final, o secțiune destinată descrierii predării istoriei lingvisticii (3.3. *Istoria lingvisticii în activitățile didactice*). Aici am evidențiat temele cele mai importante pe care le-am abordat și am prezentat disertațiile de masterat pregătite pe teme conexe.

În al patrulea subcapitol (4. *Limba maghiară ca limbă străină: cercetare și predare*), sunt prezentate trei studii publicate (vezi 4.2. *Studii, participări la conferințe*). Două dintre acestea se bazează pe experiența acumulată în predare: abordarea metodei de predare din perspectiva lingvisticii cognitive (2003c) și încorporarea elementelor culturale în predarea limbii maghiare ca limbă străină (2015i). În articolul 2016c, după relatarea succintă a istoriei predării limbii maghiare ca limbă străină la Universitatea Babeș-Bolyai, descriu materialele didactice elaborate, proiectele și munca depusă cu studenții masteranzi. De fapt, dintre disciplinele discutate în prealabil, prin însăși natura sa, acesta este domeniul cel mai strâns legat de predare.

Tot aici am căutat să scot în evidență atât activitatea didactică, cât și materialele didactice pe care le-am conceput. După o scurtă prezentare a predării limbii maghiare ca L2 (4.1. *Elaborarea materialelor didactice, proiecte*), descriu proiectele, granturile în urma cărora am putut elabora aceste materiale și un proiect la care am participat ca membru al grupului-țintă, la sfârșitul căruia am reușit personal să redactez un ghid metodologic destinat studenților interesați în predarea limbii lor materne ca limbă străină. Acest ghid metodologic și activitățile cu studenții masteranzi sunt prezentate în subsecțiunea 4.3. *Predarea metodologiei limbii maghiare ca limbă străină*, subsecțiune în care m-am oprit și asupra activităților didactice din cadrul disciplinei opționale, prezentând lucrările de licență și disertațiile de masterat coordonate pe această temă.

Subcapitolul 5, intitulat. *Alte activități didactice*, este împărțit în două subsecțiuni. În prima subsecțiune (5.1. *Activitate didactică în mediul universitar*), am descris, pe de o parte, titlurile didactice obținute între 1997 și anul curent, iar, pe de altă parte, disciplinele predate în afara celor discutate anterior. Am vorbit despre predarea disciplinei *Lingvistică cognitivă* (anul I și II, la Facultatea de Litere, UBB), *Antropologie culturală și lingvistică* (în cadrul unui program de master oferit de Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, UBB). Am evidențiat introducerea, în programul de master Studii de Lingvistică și Literatura Maghiară (Facultatea de Litere, UBB), a disciplinei *Metodologia limbii maghiare ca limbă străină*, a reintroducerii disciplinei *Istoria lingvisticii* (prima dată ca disciplină predată la nivel licență, anul IV, apoi, la nivel master, anul II). Am enumerat lucrările de licență și disertațiile de master pe care le-am coordonat, lucrările prezentate de studenții îndrumați de mine la Conferința Științifică a Studenților (Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia – ETDK). De asemenea, am făcut referire și la manifestările științifice ale studenților la care am fost membru; de exemplu, am fost membru în juriul mai multor etape ale Conferinței Științifice ale Studenților (ETDK), am participat în calitate de membru al comisiei *Lingvistică diacronică* și ca președinte al comisiei *Lingvistică diacronică și onomastică* la Conferința Științifică Națională a Studenților (Országos Tudományos Diákköri Konferencia – OTDK), organizată în Ungaria. Pe lângă acestea, am expus și comunicările mele susținute în cadrul Cercului Studențesc „Márton Gyula”, în cadrul universităților de vară, al conferințelor doctoranzilor și studenților. Am descris și participările mele în comisia de pregătire a doctoranzilor și am enumerat comisiile de susținere a tezelor de doctorat în care am participat în calitate de referent științific. Am menționat, de asemenea, și *Premiul pentru excelență în activitatea didactică* acordat de UBB, în 2016. Subsecțiunea 5.2. *Activități în mediul învățământului preuniversitar* cuprinde activități care nu sunt sau sunt doar parțial legate de învățământul superior: inițierea și introducerea unui curs de formare continuă pentru profesorii de limba și literatura maghiară; participarea ca formator la cursurile de formare continuă organizate pentru profesorii de limba și literatura maghiară (vezi Academia de Vară „Bolyai”); membru în grupul-țintă la cursurile de formare, considerând că este important să-mi lărgesc cunoștințele; activități în cadrul Ministerului Educației (în calitate de specialist extern în domeniul *Științe ale educației*, am participat la procesul de evaluare a calității științifice și didactice a proiectelor de manuale școlare; membru în grupurile de lucru pentru elaborarea curriculum-ului, clasele liceale; președinte al Comisiei Naționale de Specialitate pentru Limba și Literatura Maghiară); elaborarea subiectelor la concursurile de ocupare a

posturilor didactice vacante din învățământul preuniversitar, la examenele naționale de definitivare în învățământ; președinte al comisiei de Examen pentru obținerea gradului didactic II, președinte al comisiei Colocviului de admitere la gradul didactic I; lucrările metodico-științifice coordonate; lector invitat la diverse concursuri școlare, școli de vară; președinte al unor concursuri școlare.

În subcapitolul 6. *Implicare în viața academică și promovarea științei în mediul social*, am enumerat atât organizațiile profesionale și colectivele redacționale din care fac parte, cât și coordonarea unor volume. În continuare, am expus conferințele organizate și cele la care am luat parte cu lucrări, grupându-le astfel: conferințe internaționale, conferințe internaționale organizate în România, conferințe organizate în țară, însă am prezentat numai acele conferințe pe care le-am considerat cele mai importante. Tot în acest subcapitol am evidențiat și comunicările susținute ca lector invitat la Facultatea de Litere a Universității din Miskolc (Ungaria) și la ședințele festive organizate de Asociația Lingvistică Maghiară (Budapesta, Magyar Nyelvtudományi Társaság). Apoi, am prezentat recenziile publicate, activitatea ca referent științific al unor cărți, articole de specialitate, precum și expertizele lingvistice pe care le-am realizat. La sfârșitul subcapitolului, am trecut în revistă diferitele comunicări în vederea promovării științei în mediul social.

În subcapitolul următor (7. *Proiecte, granturi, recunoaștere academică*), am evidențiat participarea mea în proiecte de cercetare în calitate de membru și director de proiect, respectiv granturile individuale pe care le-am câștigat. Aș dori să menționez și aici grantul de cercetare „János Bolyai” acordat de Academia Maghiară de Științe, unul dintre cele mai importante granturi pe care un cercetător tânăr poate să-l primească și la finalul căruia comisia a acordat lucrării mele calificativul *Excelent*. Tot aici am enumerat și premiile pe care le-am obținut atât împreună cu colegii mei redactori, cât și individual.

În ultimul subcapitol (8. *Implicare în managementul academic*), am enumerat rolurile avute și sarcinile pe care le-am îndeplinit, din anul 2006, în cadrul Universității Babeș-Bolyai: membru al consiliului Departamentului de Limbă Maghiară și Lingvistică Generală; prodecan al Facultății de Litere (responsabil cu linia maghiară, resurse umane, curriculum și acreditări); două mandate în consiliul Facultății de Litere; două mandate în Senatul Universității (Comisia de Curriculum); președinte sau membru al comisiilor de concurs pe posturi vacante; coordonator ERASMUS al Departamentului de Limbă Maghiară și Lingvistică Generală.

Al doilea capitol al tezei de abilitare prezintă perspectivele de dezvoltare a carierei științifice, didactice și academice (**II. Continuarea activităților de cercetare și didactice, implicarea în viața academică: planuri și idei**). În primul subcapitol (*1. Continuarea activității de cercetare: indicele Dicționarului istoric al lexicului maghiar din Transilvania, cercetări asupra limbajelor*), am descris planurile de continuare a cercetărilor în două subsecțiuni. Așa cum am arătat în capitolul precedent (vezi subcapitolele I.2.4. și I.2.5.), lucrând în calitate de redactor și redactor-șef la *Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania*, s-a evidențiat din ce în ce mai mult necesitatea elaborării unui indice cu scopul de a facilita cercetarea. În subsecțiunea *1.1. Indicele Dicționarului istoric al lexicului maghiar din Transilvania: pregătirea materialului și finalizarea indicelui*, în primul rând, am arătat motivele necesității acestui indice, apoi, am descris etapele deja parcurse în vederea pregătirii materialului începând cu anul 2016 și pașii de urmat înainte de publicare. Am detaliat și acele granturi cu ajutorul cărora – în primii ani, singură, apoi, împreună cu lect. univ. BORBÁLA ZSEMLYEI – am putut pregăti manuscrisul și problemele de rezolvat care ne așteaptă. În subsecțiunea a doua, *1.2. De la culori la bilingvismul istoric*, am prezentat acele teme de dezvoltat care deja s-au conturat într-o măsură sau alta, acestea fiind strâns legate de cercetările anterioare: analiza lexico-semantică diacronică a culorilor, nuanțelor și a cuvintelor, expresiilor din câmpul semantic al muzicii, formarea limbajului juridic maghiar, bi- și/sau multilingvismul istoric transilvănean. Datele lingvistice necesare analizei primelor două teme sunt deja culese din *Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania*, dar am intenția de a folosi și alte surse; de asemenea, doresc să-mi aprofundez cunoștințele despre istoria, economia și viața socială a comunităților din secolele investigate. Pentru studierea formării limbajului juridic maghiar, am completat datele deja culese din cele două compilații de legi și hotărâri publicate în sec. al XVII-lea, însă, pentru a avea o imagine cât mai largă asupra fenomenului cercetat, în viitor, îmi propun să consult *Corpus Iuris Hungarici* și literatura de specialitate deja desemnată. Spre deosebire de cercetările anterioare asupra bilingvismului (v. 2015g, 2016a), în viitoarele studii, doresc să mă concentrez asupra analizei textelor vechi ale vorbitorilor maghiari la care, în primul rând, voi folosi manuscrisul nepublicat al lingviștilor clujeni, *Împrumuturile românești ale limbii maghiare din Evul Mediu*, care trebuie revăzut, transformat într-o bază de date și îmbogățit pe baza literaturii de specialitate din ultimii 30 de ani.

Capitolul se încheie cu prezentarea perspectivelor legate de activitatea didactică și de implicare în viața academică (*2. Perspective asupra activității didactice și vieții academice*),

în care am evidențiat importanța angajării studenților și masteranzilor în cercetare, în activități științifice. De asemenea, am în vedere elaborarea unui curs universitar care să cuprindă, pe lângă texte vechi de analizat, și studierea unor fenomene din mai multe puncte de vedere bazate pe metodele și teoriile diferitelor subdiscipline lingvistice, teme de cercetare propuse. Voi continua dezvoltarea și elaborarea curriculum-ului și a materialelor didactice pentru predarea și învățarea limbii maghiare ca limbă străină cu ajutorul studenților masteranzi cu scopul de a publica împreună un manual și materiale didactice aferente. Deoarece consider important să țin pasul nu numai cu noutățile din domeniul științei și cercetării, ci și cu cele din domeniul didactic, voi participa la cursuri de formare, mai ales la cele ce vizează dezvoltarea competențelor informatice, folosirea instrumentelor TIC în procesul didactic. În calitate de coordonator ERASMUS, mă voi strădui în continuare să le ofer sprijin studenților și colegilor și, în cazul în care departamentul și/sau facultatea îmi vor cere, pe baza cunoștințelor și a experienței mele, voi contribui la buna desfășurare și dezvoltare a vieții academice.

Teza se încheie cu o listă bibliografică selectivă, urmată de o listă a propriilor studii cu scopul de a facilita căutarea.